

АСАБЛІВАСЦІ ЎСПРЫНЯЦЦЯ ДЗЯДОЎ ГАРАДЗЕЙСКІМІ КАТОЛІКАМІ

Даследванне праводзілася ў межах спецкурса “Антрапалогія рэлігіі ды секулярызму”, яно заснавана на матэрыялах прыгаданых крыніц, а таксама інтэрв’ю з вернікамі, належачымі да парафіі св. Юзафа (Язэпа) у мястэчкі Гарадзея, а таксама на інтэрв’ю з менскім ксяндзом Юрыям (Санько).

Дзяды – гэта дні беларускага народнага календара, звязаныя з памінаннем продкаў (дзядоў). Дзяды азначаюцца некалькі разоў на год, увесну (Радуніца) ды восенню. Але ж самыя галоўныя гэта восеньскія Дзяды. У залежнасці ад рэгіёнаў, яны адзначаюцца ў розныя дні лістапада, супадаючы тым самым з днямі памінання хрысціянскіх святых (Піліпа, Міхаіла etc). Свята звязана з аднаўленнем прыроды, жывыя нашчадкі просяць у дзядоў дапамогі – павышэнні ўрадлівасці глебы, павелічэнні колькасці ўраджаю etc. У найбольш аўтэнтычным выглядзе святкаванне Дзядоў захавалася толькі ў беларусаў. Лічыцца, што на Дзяды душы памерлых выходзяць з магіл ды вяртаюцца ў свае хаціны да нашчадкаў на вячэру.[3, с. 150]

Даследчык традыцыйнай беларускай культуры сп. Янка Крук прыгадвае ў сваёй манаграфіі “Сімоліка беларускай народнай культуры” прыгадвае наступныя традыцыі святкавання Дзядоў:

- 1) мышцё хатніх ў лазьні, пакіданне вады й веніка для дзядоў;
- 2) вячэра з ад 3 да 12 страваў, часта – рытуальная страва – куцця. Абыход гаспадаром тройчы са свечкай стала ды кліканне дзядоў;
- 3) адкладванне ў дзедаўскі посуд напояў ды ежы; размовы выключна пра дзядоў ды іхнія ўчынкi, парады;
- 4) пакіданне пасля вячэры рэшткі страў, бо лічылася, што дзяды будуць частавацца яшчэ да раніцы, якія пасля альбо спальвалі, альбо з’ядалі (у залежнасці ад рэгіёнаў);
- 5) у некаторых раёнах краіны на Дзяды наведваюць могілкі ды даглядаюць іх, пакідаюць на ніх пачастунак, у гонар памерлага запальваюць асобнае вогнішча.[3, с. 150]

Падчас жа святкавання строга-настрага забаранялася зачыняць комін ды дзверы, карыстацца нажом, доўга трымаць ў руках лыжку.

Смерць у традыцыйнай беларускай культуры стаіць у шэрагу разам з такімі з’явамі, як Лёс (жыццёвы цыкл, уключаючы ў сабе падзеі, перадусім нараджэнне ды смерць, а

таксама акалічнасці, у якіх адбываюцца гэтыя падзеі, не афарбаваны эмацыянальна) ды Доля (сукупнасць эмацыянальнаафарбаваных жыццёвых абставін: горкая ці лёкая доля), якія разам з сабой ствараюць тэмпаральную адзінку – Век. Калі сканчаецца наш Век, за намі прыходзіць смерць – у ва ўсіх у нас такі Лёс. Стаўленне да Лёсу двухбаковае – з аднаго боку, ён у ва ўсіх прадзвычайны, а з другога боку чалавек спрабаваў неяк змяніць яго (праўда, не паспяхова). З гэтай нагоды ў народнай свядомасці паўстала спадзяванне на магчымасць паўплываць на ўласны альбо чыйсьці Лёс праз дамаганне палёккі ў Творцы/продкаў etc. Паходжанне уяўленняў абумоўлена календаром, а менавіта ўплывовасцю працэсаў паміраннем прыроды ды й ейнага адраджэння. Па гэтай нагодзе ў народных ўяўленнях замацавалася вера ў тое, што Смерць не з’яўляецца апошняй мяжой.[2, с. 327]

Стаўленне да смерці ў каталіцтве абумоўлена стаўленнем да чалавека ды й як вынік некаторымі дагматамі, у прыватнасці дагматам пра чыснец. Чыснец – гэта мейсца часовага прыбывання душы памерлага у чаканні адпраўлення ў Рай. Каталіцтва не прызнае магчымасць чалавекам выкупіць грахі добрымі справамі з-за заставання за нім віны за ўчыненае. У чысцы жа чалавек адбывае той тэрмін, які патрэбны яму дзеля ачышчэння ад віны. Пасля заканчэння тэрміну душа памерлага пераходзіць на неба. З дагматам чысцы звязаныя наступныя каталіцкія святы – Дзень Усіх Святых (Усесвяты) ды Дзень Задушны, адзначаемыя ў лістападзе, першага ды другога адпаведна. Дарэчы, у каталіцкім календары лістапад – гэта месяц, прысвечаны памінанню памерлых.

На ўсесвяты Касцёл радуецца з таго, што вельмі шмат з памерлых заслужылі збаўленне ды й прыбываюць з Богам у небе, узгадваюць усіх існаваўшых ці існуючых святых, на Дзень Задушны – узгадваюць усіх памерлых, чытаюць актывы – малітвы за ніх. Маленне за памерлых ёсць узаемадапамога: мы молімся за скарачэнне тэрміну іхняга прыбывання у Чысцы, бо самі за сабе яны ўжо маліцца ня здольныя, – памерлыя моляцца за нас, дапамагаючы тым самым нам. Такім чынам, адбываецца ўсеагульнае вымаленне ў Бога міласці.[1]

Рэфэрэнтная група: каталікі, належачыя да парафіі касцёла св. Юзафа (Язэпа) ў Гарадзеі.

Гарадзея – заходнебеларускае мястэчка на рацэ Гарадзейка з насельніцтвам каля 4 тысяч чалавек (баранавіцка-берасцейскі накірунак). Знаходзіцца на тэрыторыі сучаснага Нясвіжскага раёну. Вядома з 1530 году [4].

Фактычна прыняло ўдзел у даследванні 8 чалавек: 2 мужчыны ды 6 жанчын прыкладна ад 30 з нечым да 60 з нечым год. Трэба адзначыць, што з-за хуткага пачатку Імшы палявое даследванне недзе з пятага рэспандэнта пераўтварылася ў бліц-апытанне. Для прэзентацыі выбраны былі некалькі найбольш рэпрэзентатыўных адказаў.

Па выніках праведзенай працы магчыма зрабіць наступныя высновы.

Адносна тэндэнцыі ў суіснаванні святаў адбываецца супаданне святаў у народнай свядомасці з-за падабенства ў успрыняцці смерці, нават перакрыванне святаў адно аднім (з-за дамінацыі таго ці іншага тыпу светаўспрыманняў): абодва светаўспрымання базіруюцца на календарным-прыродным успрыняцці года (беларускае паганства ды хрысціянства кожны год аднаўляюць свой рэлігійны канон, перараджаючыся зноў у душах вернікаў, адначым таксама, што лістапад у каталіцтве – гэта месяц памінання памерлых, некаторыя захаваўшыся яшчэ з паганскіх часоў абрады памінання памерлых, напрыклад, мексіканскі Дзень памерлых, таксама адзначаюцца ў лістападзе).

Што датычыцца ўспрымання Дзядоў самімі вернікамі, сітуацыя наступная. Людзі сталага веку, якія нарадзіліся адразу пасля Другой сусветнай вайны: дасканалае веданне канону (магчыма дзякуючы сваім бацькам), пераасэнсаванне свята (з-за веку). Разам з тым трэба адзначыць, што 50% рэспандэнтаў у дадзенай узроставай катэгорыі (1 чалавек) ведала пра дахрысціянскае ўспрымання Дзядоў, магчыма, з прачытаных ёю кніг ці праз захаванне ведаў у той ці іншай форме ў сям’і. У рэспандэнтаў сярэдняга ўзросту назіраюцца дзве тэндэнцыі: з аднаго боку гэта тэндэнцыя да выцяснення святамі

каталіцкага календара традыцыйных Дзядоў (поўны альбо частковы), з іншага – тэндэнцыя да захавання ведаў пра сэнс Дзядоў (2 рэсп.) – магчыма, з-за спецыфікі сямейных традыцый.

-
1. Дзень Усіх Святых ды праўда аб паўсюдным пакліканні да святасці. // Каталіцкі веснік [Электронны рэсурс]. – Ражым доступу: <http://catholicnews.by/index.php/news/2012-10-13-00-20-32/item/дзень-усіх-святых-і-праўда-аб-паўсюдным-пакліканні-да-святасці>. – Дата звяртання: 25.05.2014
 2. Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры / Я. Крук. – Мінск : Беларусь, 2011. – 430 с.: іл.
 3. Міфалогія беларусаў: Энцыкл. слоўн. / склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка; навук. рэд. Т. Валодзіна, С. Санько. – Мн.: Беларусь, 2011. – 607 с.: іл.
 4. Мясцічка Гарадзея. // Radzima.org Адметнасці Беларусі, Літвы і Падляшша [Электронны рэсурс]. – Ражым доступу: <http://www.radzima.org/be/miesca/garadzeya.html>. – Дата звяртання: 25.05.2014